

Xalça toxuculuğu Azərbaycanda tətbiqi sənətin ən qədim növlərindəndir. Arxeoloji və tarixi mənbələr bu sənətin köklərinin tunc dövrünə - təxminən beş min il əvvələ gedib çıxdığını təsdiqləyir. Mingəçevirdə aşkar olunan III-VIII əsrlərə aid katakomba qəbirlərindəki palaz və xalça qalıqları, eləcə də toxuculuq aletləri bu sənətin qədimliyini sübut edir. Azərbaycanın təsərrüfat şəraiti, xüsusilə qoyunçuluğun inkişafı və təbii boyaların zənginliyi xalçaçılığın inkişafı üçün münbit zəmin yaradıb. Ona görə də xalçaçılıq sənətinin bu torpaqlarda çiçəklənməsi həm təbii resurslara əsaslanır, həm də yüksək estetik zövq və kollektiv yaradıcılıq təcrübəsi ilə müşayiət olunur. Lakin zamanın daim dəyişən dinamikası xalçaçılığı da təsirsiz ötüşməyib. XXI əsrde rəqəmsal texnologiyalar və müasir fotoqrafiyanın inkişafı xalça sənətinə yeni ifadə vasitələri getirib. Beləliklə, fotoxalça anlayışı meydana çıxb. Yeni sənət növü həm də Azərbaycan xalçaçılığının davamlılığını və əcəvik transformasiya qabiliyyətini sübut edir. Bele ki, qədim texnologiya ilə müasir fotoqrafiya sintezində yaranan əsərlər bir tərəfdən milli ənənəyə söykənir, digər tərəfdən isə qloballaşan dünyada vizual ifadənin sərhədsiz imkanlarını nümayış etdirir. "FOTOXALÇA" şirkətinin direktoru Orxan Hüseyn söhbət zamanı bu sənətin əhəmiyyəti və milli mədəniyyətimizin tətbiqi barəsində danışarkən bildirdi ki, yeni ideya ənənəvi yanaşma ilə innovasiyanın kəsişməsində formalışab:

- 2009-2010-cu illər ərəfəsində xarici səfərdən vətənə qayidarkən yaxınlama mənəvi dəyeri böyük olan hədiyyə axtarırdı. Qarşıma çıxan unikal seçimi gələcəkdə həyata keçirəcəyim layihə üçün mənə ilham verdi, sənətimin başlanğıc nöqtəsinə çevrildi. Hədiyyəni yaxınlıma təqdim etdiğdən sonra onların simasında gördüyü sevinc, təəccüb və heyret hissi məndə sual yaratdı: Niyə insanın duyğularını, portertini, milli-mədəni tariximizi xalçaçılıq sənətinin dili ilə ifadə etməyək? Bu düşüncədən doğan zərurətlə mən Azərbaycan xalçaçılıq sənətinin milli dövlətçilik və identifikasiyimizin təməl daşı kimi strateji rolunu araşdırmağa başladım. Xalçaçılıq sənəti xalqımızın tarixini, təbətəni, sosial strukturlarını və dünyagörüşünü əks etdirən sənət nümunəsidir. Bu sənətin beynəlxalq mədəni arenada ölkəmiz üçün həm də

zayn və montaj sahəsində peşəkar mütəxəssislərlə əməkdaşlıq quruldu. Layi-

naxış texnikalarını ustad xalçaçılardan öyrənirik. İstehsal prosesində yalnız Azərbaycan xalçaçılıq məktəblərinə məxsus naxışlar və ornamentlərdən istifadə edirik. Bunlara Qarabağ, Şirvan, Quba, Bakı və Şamaxı xalçaçılıq məktəblərinin motivləri daxildir. Bizim prinsipial mövqeyimiz odur ki, heç bir xarici xalça üslubuna müraciət olunmur.

Vətən müharibəsindən sonra xalça sifarişlərində Qarabağ naxışlarına xüsusi maraq artıb. Bu isə ictimai sürdərə milli irsə qayğışın, tarixi yaddaşın bərpası yönündə formalasən mədəni məyillərin göstəricisidir. Son illərdə isə İrəvan xanlığının məxsus qədim ornamentlər aktual mövzuya çevrilir. Hazırda arxivimizdə 20-ye yaxın İrəvan dekoru əsasında hazırlanmış orijinal dizayn mövcuddur ki, bu nümunələr istər sosial mediada, istərsə də digər açıq mənbələrdə yayılmışdır, yalnız tərixçilər və xalçaçılıq üzrə mütəxəssislərin təqdim etdikləri mənbələrdən əldə olunub. Ornament seçimi və naxış quruluşu zamanı biz daim elmi mənbələrə istinad edirik. Xüsusiət, Azərbaycan Xalça Muzeyinin verdiyi məlumatlar, Rəssamlıq Akademiyasının müəllim və professor heyeti, Milli İncəsənət Muzeyi və Lətif Kərimovun xalça kataloqları bizim üç əsas xalça növü istehsal edilir: xovlu, ipək və kilim toxunuşlu xalça-

"yumşaq güc" vasitəsi olduğu şəksizdir. Çünkü xalçalar üzərinə işlənən hər bir naxış və ilmə milli-mədəni koda malikdir və Azərbaycanın tarixi-mədəni sərvətlərini qorumaq, dünyaya çatdırmaq missiyası daşıyır. Bu sənət bizim zəngin mədəni ərəfəsindən ibarətdir ki, texnoloji vasitələrin imkanlarından istifadə edərək insan portretlərini, unudulmaz anları və emosional xatirələri xalça üzərində vizual və sənətkarlıq baxımından orijinal formada əbədişdiririk. Müştəriyimiz tərəfindən göndərilən fotosəkillər önce dizayn edilir və qrafik baxımdan emal olunur, daha sonra isə xüsusi program təminatı vasitəsilə xalça üzərinə köçürürlər. Hazırda müəssisəmizdə üç əsas xalça növü istehsal edilir: xovlu, ipək və kilim toxunuşlu xalça-

hənin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, texnoloji vasitələrin imkanlarından istifadə edərək insan portretlərini, unudulmaz anları və emosional xatirələri xalça üzərində vizual və sənətkarlıq baxımından orijinal formada əbədişdiririk. Müştəriyimiz tərəfindən göndərilən fotosəkillər önce dizayn edilir və qrafik baxımdan emal olunur, daha sonra isə xüsusi program təminatı vasitəsilə xalça üzərinə köçürürlər. Hazırda müəssisəmizdə üç əsas xalça növü istehsal edilir: xovlu, ipək və kilim toxunuşlu xalça-

Keçmişlə bu günü tamamlayan ilmələr

lar. Material fəqindən asılı olmayaraq, rəng canlılığı və görtünən keyfiyyəti her birində eynidir. Qeyd etmək istəyirəm ki, əllə toxunan xalçalar baş tacımızdır. Onlar ustadların illərlə davam edən zəhməti, zövqü ilə formalashan, hər ilməsində dərin mənələr gizlənən əvəzsiz sənət nümunələridir. Sadəcə fotoxalçaçılıq daha sürətli və texniki cəhətdən dəqiq nəticə əldə etməye imkan verir. Əgər klassik xalça toxuculuğunda bir portretin hazırlanması uzun müddət tələb edirsə, müasir texnoloji imkanlar vasitəsilə prosesi bir neçə gün ərzində həyata keçirmək mümkündür. Bununla belə, əllə toxunan xalçalar bizim təcrübəmizin və texniki biliyimizin əsas qaynağıdır. Biz bu məktəbdən bəhrələnir, ilmə və

septual yanaşmamıza istiqamət verir. Müəssisə öz fealiyyətini yalnız portret xalçalarla məhdudlaşdırır. Hazırda xalça toxunuşlu dekorativ güzgülər, restoran və mehmanxana interyerlərinə uyğun sənət nümunələri, eləcə də xalçadan hazırlanmış fotozonalar da təqdim edilir. Bu yanaşma xalçanı müasir vizual estetika və interyer dizaynı ilə uzalaşdırır, onu həm yaddaş daşıyıcı, həm də emosional təsir elementi kimi təqdim edir. Məsələn, beynəlxalq tədbirlər keçirilən zaman ölkəmizə gələn xarici qonaqlar şəkil çəkdirmək üçün foto gəşələrə ehtiyac duyurlar. Bu məqsədə biz xalçalardan yaradılan fotozonalar vasitəsilə xarici vətəndaşlara Azərbaycan xalçaçılıq mədəniyyətinin zənginliyi və tarixi barədə ətraflı informasiya verir, onların diqqətini cəlb et-

Hakimiyyəti, Mədəniyyət Nazirliyi və "EMİDİA GROUP"un birge təşəbbüsü ilə keçirilən tədbirdə İrəvan xanlığının məxsus nadir xalçalar, həmçinin Qarabağ xalçalarının xəritəsi və bölgələr üzrə yerli toxuculuq əslubları hazırlanırdı. Bu təqdimat zamanı hər bir mahalın xalça motivləri sistemləşdirildi, xəritə üzərində dəqiqliklə yerləşdirildi və ilk dəfə olaraq vahid vizual kompozisiya şəklində nümayış etdirildi. Bu təqdimat həm peşəkarlar, həm də ictimaiyyət tərəfindən böyük maraqla qarşılandı. İyulun 19-da Medianın inkişafı Agentliyi ilə III Şuşa Qlobal Media Forumunda da iştirakımız xüsusi önem daşıyır. Forum çərçivəsində təqdim etdiyimiz milli dekor elementləri, o cümlədən İrəvan xanlığına məxsus masa və fotozona kompozisiyaları beynəlxalq media nümayəndələrinin diqqətini cəlb etdi. Burada tanınmış beynəlxalq jurnalistlər, o cümlədən Reza Deqati, litvai jurnalist Riçard Latifis, ukraynalı və qırğızıstanlı media təmsilciliyi ilə ənənəvi quraraq onlara xalçalarımızın tarixi, bədii dili barədə ətraflı məlumat verdik. Xüsusiət, 1797 və 1819-cu illərə aid İrəvan xanlığı xalçaları və onların Nyu-York şəhərindəki Metropolitan Muzeyində saxlanılan nadir nümunələr haqqında dərinliklə qonaqların emosional reaksiyaları və maraqlı bu sənətin neçə dərin və təsirli olduğunu bir dəfə göstərdi. Orada İrəvan xanlığının məxsus motivlər əsasında hazırladığımız xüsusi kəlağayılar qonaqlara hədiyyə olundu. Bu dizaynlar orijinal tarixi motivlərə tam uyğun şəkildə hazırlanmış, xalça sənəti mədəniyyətinin banilərindən olan Üzeyir Hacıbəyovun yaradıcılığının 100 illiyinə həsr olunmuş sənəti Mədəniyyət Nazirliyi ilə əməkdaşlıq çərçivəsində gerçəkləşdirildi. Bu tədbir zamanı Üzeyir Hacıbəyov, Rəşid Behbudov və digər sənət körfeylərinin portret xalçaları hazırlanırdı və müsəlmanlar dekorativ xalçalarla birləşdə Azərbaycan Dövlət Akademik Filarmoniyasında geniş ictimaiyyətə göstərildi.

Milli mətbuat tariximiz təmələ olən "Əkinçi" qəzetinin 150 illiyi münasibətlə keçirilən sənət də fealiyyətimizin mühüm mərhələlərindən biridir. Xətai Rayon İcra

Söhbəti yazdı:
Fidan ƏLİYEVƏ,
"Respublika".